

Л. А. ШВАПКА, О. І. ГУЗЕЛА

ДЕЯКІ ПИТАННЯ ВДОСКОНАЛЕННЯ ПЛАНУВАННЯ ВИРОБНИЧИХ ПОТУЖНОСТЕЙ ПОЛІГРАФІЧНИХ ПІДПРИЄМСТВ

Перехід до ринку ставить на порядок денний проблеми, які в умовах централізованої планової системи не відносилися до важливіших. Серед них — визначення максимальної спроможності поліграфічних підприємств у випуску друкованої продукції. Планова економіка, базуючись на нехитрому принципі директивності, орієнтувала поліграфічні підприємства на виконання кількісних показників господарської діяльності, надаючи їм постійну тенденцію росту. В основному така тенденція досягалася, але далеко не за рахунок якісних змін у виробництві. Відбувався процес зворотнього планування, коли, відштовхуючись від заданого рівня показника, в будь-який спосіб корегувалися вихідні дані для його обчислення — ціни, технічний рівень виробництва, нормативна база планування і т. п.

За таких умов формувалися й основні принципи методики визначення виробничої потужності поліграфічних підприємств як основного вимірника їх виробничого потенціалу. Це призвело до відсутності в галузі реальної інформації як про коефіцієнт використання виробничої потужності, так і про її абсолютну величину. Відмирання централізованої планової системи, розвиток різних форм власності, у т. ч. й приватної, об'єктивно зумовило потребу мати реальну інформацію про потенціал кожного виробничого об'єкта. Основою для цього стали методичні вказівки по розрахунку виробничого потенціалу книжково-журнальних підприємств, затверджені 11.06.1990 р. [2].

Не вдаючись до докладного рецензування методичних вказівок, слід зауважити, що їх поява відобразила не лише суто практичний аспект проблеми, але й теоретичний. Якщо протягом щонайменше 20 останніх років мова йшла про виробничу потужність поліграфічних підприємств як їх максимальну спроможність у випуску друкованої продукції за оптимальних умов, то зараз появилось відносно нове поняття — виробничий по-

тенціал. Без сумніву, поняття вартує уваги, несе певне інформаційно корисне навантаження, але є дещо ширшим, ніж його подають Методичні вказівки.

На нашу думку, виробничий потенціал — це не лише максимальний випуск основної для даного профілю підприємства продукції, але й спроможність його надавати різного роду послуги, виконувати роботи промислового характеру. Виробничий потенціал можуть характеризувати як натуральні, так і вартісні показники. Причому, натуральні показники, як більш точні, але неспівмірні, характеризують виробничий потенціал по кожному з видів діяльності: випуск книжково-журнальної, фарбово-образотворчої, іншої друкованої продукції, товарів народного споживання, надання послуг, виготовлення нестандартного обладнання і т. п. Єдиного натурального показника не може бути. Визначальним є, безумовно, максимально можливий випуск друкованої продукції, тобто власне виробнича потужність в прийнятих умовних одиницях. Сумарну максимальну спроможність підприємства — виробничий потенціал — виражає вартісний показник. Однак за своїм змістом цей показник недоскопаний настільки, наскільки недосконала система ціноутворення. В промисловості мала місце практика визначення виробничої потужності в грошовому виразі (Сумський машинобудівний завод), але вона в сучасних умовах себе не оправдовує, оскільки порушилася стабільність цін. Отже, і виробничий потенціал, представлений у грошовому виразі, повинен супроводжуватися обов'язковим посиланням на обґрунтовані ціни, а динаміку його можна визначити, лише корегуючи ціни на відповідні коефіцієнти.

Звичайно, постає питання про доцільність виведення даної категорії в ранг регламентованої для кожного поліграфічного підприємства. На нашу думку, такої потреби нема. Тим більше, що в Методичних вказівках і виробничий потенціал і виробнича потужність — поняття тотожні [2, с. 7—8].

До понятійного апарату характеристики максимальної спроможності поліграфічних підприємств відноситься й пропускна здатність підприємства. Знову ж таки, якщо це підприємства, то вона за своєю величиною рівна виробничій потужності ведучого цеху. Мова тут може йти, по-перше, про основну продукцію, по-друге, пропускну здатність не підприємства, а суміжних з ведучим (для поліграфії друкарським) цехів. В трактовці Методичних вказівок ця категорія зміст втрачає.

В умовах переходу до ринкових відносин зростає значення коефіцієнта спряженості виробничих потужностей поліграфічного підприємства з повним виробничим циклом, як відношення виробничої потужності суміжних цехів до виробничої потужності друкарського цеху (в співмірних одиницях). Цей показник характеризує як резерв невикористаної потужності суміжних

цехів, так і повноту їх використання. Увага, яка приділена Методичними вказівками спряженості виробничих потужностей, закономірна і обґрунтована. Однак показник використання виробничого потенціалу, на нашу думку, непотрібний і надуманий, оскільки його зміст не відповідає формі, дублюючи, крім того, зміст коефіцієнта спряженості.

Підсумовуючи вищесказане, ми залишаємося при думці, що основною категорією, теоретично визначеною і практично вимірюваною, є поняття виробничої потужності підприємства як максимального можливого випуску друкованої продукції ведучим цехом за умови повного використання встановленого устаткування в часі та по продуктивності, при дотриманні норм охорони праці та правил експлуатації машин і забезпеченні належної якості продукції.

Практичний аспект проблеми визначення максимальної спроможності поліграфічних підприємств у випуску друкованої продукції дуже широкий. Це об'єкти розрахунку (цехи, дільниці, устаткування) і нормативна база, періодичність визначення виробничих потужностей і, врешті-решт, трудомісткість та практична доцільність розрахунків. Методичні вказівки передбачають визначення виробничої потужності, пропускну здатності і коефіцієнтів спряженості по друкарському, формному, складальному, репротехнічному і брошурувально-палітурному цехах щорічно. Крім того, подана методика розрахунку внутріцехової спряженості потужностей устаткування. За основу розрахунку прийнято характерні для підприємства види продукції та прогресивна нормативна база, що відображає експлуатаційні здатності машин. Ми вважаємо, що принцип підходу правильний, хоч в кожному окремому випадку методика не позбавлена суперечностей. Особливо вони проявляються при орієнтації Методики на прогресивну нормативну базу експлуатації устаткування, виходячи з фактичної нормативної трудомісткості технологічних операцій.

На нашу думку, розроблені Методичні вказівки повинні бути основою планування виробничих потужностей, але не зобов'язувати підприємства вести всі передбачені ними розрахунки. Індикативний характер сучасного планування дозволяє відповідним чином змінити підхід і до планування виробничих потужностей. Мається на увазі відхід від щорічного їх визначення.

Практика свідчить, що достатньо розраховувати виробничу потужність ведучого цеху (друкарського) на більш тривалий період — п'ять років. Зміни ж виробничої потужності враховувати щорічно у випадку зняття з виробництва устаткування, значних відхилень в характері друкованої продукції, чергового перегляду норм і нормативів. При цьому підприємство повинно визначитися з середньою тиражністю для кожної групи машин

і групою складності продукції. В умовах, коли видавництва нейтралізовано прикріплювалися до підприємств, параметри продукції майже не змінювалися. За ринкових відносин значні зміни в характері продукції відбудуться лише на перехідній стадії, до встановлення взаємовигідних зв'язків.

Щодо виробничих потужностей суміжних цехів, то нам бачиться, що їх треба рахувати, виходячи з можливостей «вузьких місць», тобто власне пропускну здатність. І лише в силу усунення «вузьких місць» переходити до виробничої потужності по ведучому устаткуванню. Практично подвійний рахунок є непотрібний. В цьому випадку вирішальну роль повинен зіграти глибокий аналіз використання устаткування суміжних цехів, а не виробничої потужності цеху в цілому.

Під сумнівом й потреба в розрахунку виробничої потужності, тим більше, коефіцієнта спряженості, формного цеху (але не складального). Достатньо проводити аналіз використання цього устаткування в часі і таким чином, щоб бачити резерви його довантаження, можливо, навіть замовленнями зі сторони.

Нормативна база розрахунків виробничих потужностей — найскладніше питання з точки зору їх реальності і оптимальності. На нашу думку, слід в Методичних вказівках виділити: — час планово-запобіжних ремонтів і профілактичних робіт повинен бути не вищий, ніж передбачено відповідним довідником [3], але обов'язково враховувати організаційні заходи підприємства, спрямовані на його скорочення;

— годинна норма виробітку повинна відповідати єдиним нормам часу і виробітку, виходячи з паспортної експлуатаційної швидкості роботи машин. Це ж стосується і часу на приправку (приладку) — відповідність довіднику за умови повного використання формату машини і, при потребі, врахування коефіцієнта виконання норм [1]. Це важливо власне в перехідний період до нового механізму господарювання, поки не буде забезпечена повна самостійність і залежність фінансового стану поліграфічних підприємств від результатів їх діяльності.

Отже, слід зауважити, що при всій складності питань планування виробничих потужностей поліграфічних підприємств в сучасних умовах цей процес набуває позитивних тенденцій.

Практика планування виробничих потужностей на поліграфічних підприємствах за Методичними вказівками дозволить смілити їх застосування в кожному конкретному випадку, відкинути зайве і використати все прогресивне.

1. Единые нормы времени и выработки на процессы полиграфического производства. М., 1988. 2. Методические указания по расчету производственного потенциала книжно-журнальных предприятий. М., 1990. 3. Положение о техническом обслуживании и ремонте оборудования полиграфических предприятий. М., 1990.

Стаття надійшла до редакції 15.12.89